

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

	Факультет міжнародних відносин, політології та соціології Кафедра політології
---	--

ПОЛІТИКА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ДЕМОКРАТИЧНИЙ КОНТРОЛЬ СИЛАБУС

Ступінь вищої освіти	перший (бакалаврський)
Освітньо-професійна програма:	052 «Політологія»
Обсяг	Кількість кредитів: 4 (120 годин)
Мова викладання:	українська
Рік навчання:	3 (третій)
Семестр:	6 (шостий)
Дні, час, місце	За розкладом занять: Платформа Zoom, підключитися: https://us05web.zoom.us/j/3973779942?pwd=S3IwbE85MEdCK3JoOFlnb1NydIVxZz09 Ідентифікатор конференції: 397 377 9942 Код доступу: 262976
Викладач	Узун Юлія Вадимівна - д. політ. н., професор кафедри політології
Контактний телефон	067 481 73 16
E-mail	uzun.ulia76@gmail.com
Кафедра	політології
Консультації	За розкладом консультацій викладачів кафедри У дні проведення практичних, лекційних занять Онлайн-консультації. Платформа zoom.
Комунікація	Здійснюється через очні зустрічі, месенджери та електронну пошту

АНОТАЦІЯ КУРСУ

<p>Місце дисципліни в освітній програмі: Дисципліна включена до переліку вибірових освітніх компонентів (ВК) освітньо-професійної програми (ОПП) для <i>першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 052 – «Політологія»</i>. Пререквізити: Світова політика Нового та Новітнього часу; Теорія та практики конституціоналізму: порівняльний аналіз; Класичні стилі політичного мислення. Постреквізити: Політичні комунікації; Політичне прогнозування; Політика європейської інтеграції.</p>
<p>Предмет вивчення дисципліни: актуальні питання розвитку національної безпеки в контексті комплексної діяльності, спрямованої на забезпечення повноти реалізації прав людини та громадянина та на основі формування ефективної системи демократичного контролю.</p>
<p>Мета: опанування здобувачами вищої освіти сутності, завдань та інституційних механізмів реалізації політики національної безпеки в контексті комплексної діяльності, спрямованої</p>

на забезпечення повноти реалізації прав людини та громадянина та на основі формування ефективної системи демократичного контролю.

Завдання дисципліни: формування у здобувачів вищої освіти ціннісно-орієнтованого та гуманітарного світосприйняття, де істотною складовою є повага до прав людини; формування системи знань щодо сутності, завдань та інституційних механізмів реалізації політики національної безпеки в контексті комплексної діяльності, спрямованої на забезпечення повноти реалізації прав людини та громадянина.

Очікувані результати: РН01. Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності. РН03. Вміти критично мислити у сфері професійної діяльності. РН04. Мати навички професійної комунікації. РН06. Знати свої права та обов'язки як члена демократичного суспільства та використовувати їх у професійній діяльності. РН07. Розуміти історію, закономірності та етапи розвитку предметної сфери політології, знати її цінності та досягнення. РН08. Вміти використовувати базовий категоріально-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки. РН10. Вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен :

знати: зовнішньополітичні та внутрішньополітичні чинники стабільності та безпеки національного та державного розвитку; теоретико-методологічні засади, принципи, пріоритети національної політики в сфері національної безпеки, в сфері економічного та соціального розвитку, в сфері екологічного, продовольчого, біологічного розвитку та біобезпеки, в сфері інформаційного розвитку та в сфері кібернетики, в сфері військово-політичного та міжнародно-політичного розвитку; інструменти протидії загрозам національній безпеці; склад, структурні відносини в системі сектору безпеки та оборони в державі; національні та міжнародні стандарти в сфері політики забезпечення національної безпеки; теоретичні та практичні підходи щодо нового формату стратегічного керівництва сектору безпеки і оборони України та військового управління силами оборони; місце і роль України в регіональних і глобальних системах безпеки та міжнародних організаціях; суть концепції та стратегії національної безпеки України (в порівнянні з іншими країнами); основні обов'язки людини і громадянина; національні засоби захисту прав людини; правовий механізм захисту прав людини та гарантій його реалізації за Конституцією України; механізм демократичного контролю за дотриманням відкритості, чесності, прозорості діяльності органів забезпечення національної безпеки в контексті забезпечення гарантій захисту прав та свобод індивіда та громадянина.

вміти: аналізувати національну політику в сфері національної безпеки; визначати та прогнозувати ситуації загроз в сфері розвитку людського потенціалу; визначати ситуації загроз в сфері економічного та соціального розвитку; визначати ситуації загроз в сфері екологічного, продовольчого, біологічного розвитку та біобезпеки; визначати ситуації загроз в сфері розвитку людського потенціалу; визначати ситуації загроз в сфері інформаційного розвитку та в сфері кібернетики; визначати ситуації загроз в сфері військово-політичного та міжнародно-політичного розвитку; орієнтуватися в структурах сектору безпеки та оборони; користуватися інструментами демократичного контролю в сфері національної безпеки та оборони; застосовувати знання з метою забезпечення ефективної правозахисної діяльності; користуватися інституційними механізмами та процедурами захисту прав людини та громадянина як на національному, так і на міжнародному рівні.

ОПИС КУРСУ

Форми навчання:	1) лекційні заняття (26 год.); 2) практичні заняття (24 год.); 3) організована самостійна робота студентів (70 годин). Самостійна робота включає: [1] – підготовку до практичних занять; [2] – опрацювання лекційного
------------------------	---

	матеріалу; складання тематичного тезаурусу; [3] – самостійне опрацювання літератури та джерел; підготовка конспекту за питаннями самостійної роботи; [4] – виконання індивідуального навчально-дослідного завдання (підготовка доповіді; реферату; презентації). 4) індивідуальні консультації.
Методи навчання	1) словесний та наочний (публічні доповіді та демонстрація презентацій); 2) практичний (виконання практичних завдань; робота із веб-сайтами організацій; підготовка і здійснення доповідей перед аудиторією; опрацювання матеріалу шляхом підготовки презентації; тестові вправи); 3) інтерактивний (колективне та індивідуальне опрацювання завдань під час лекційних, практичних занять з використанням дискурсивних практик, виконання ІНДЗ, презентація ІНДЗ та інших результатів сам. роботи).

Зміст навчальної дисципліни

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1: Теоретико-методологічні основи забезпечення формування політики національної безпеки та оборони

ТЕМА 1. НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ ЯК ОБ’ЄКТ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Теоретико-методологічне обґрунтування проблематики курсу. Наукова вивченість проблематики. Національні інтереси як об’єкт політики національної безпеки. Національні інтереси: історія формування, сутність, типологія, підходи. Чинники формування національних інтересів. Суб’єкт національного інтересу: проблеми розрізнення в умовах глобалізації та зростання взаємозалежності. Природа національного інтересу. Проблеми визначення об’єктивного характеру національного інтересу. Пріоритети національних інтересів згідно з національними доктринами.

ТЕМА 2. НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА: ПОНЯТТЯ, ЗАСАДИ, НАПРЯМИ. Світовий досвід прийняття концепцій національної безпеки. Правова основа політики у сферах національної безпеки і оборони. Принципи державної політики у сферах національної безпеки і оборони. Захист людини та громадянина; суспільства та його цінностей, добробуту, умов для сталого розвитку; держави і її конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності; території, природного середовища – пріоритетні цілі державної політики у сферах національної безпеки і оборони. Загрози національній безпеці. Напрями та пріоритети державної політики у сферах національної безпеки і оборони.

ТЕМА 3. ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ. Сектор безпеки та оборони: поняття, правове закріплення, складові. Функції та повноваження складових сектору безпеки і оборони. Управління Сектором безпеки. Керівництво в сферах національної безпеки та оборони. Координація в сферах національної безпеки та оборони. Реформа Сектору безпеки в Україні. Планування у сферах національної безпеки та оборони. Національна розвідувальна програма та інші державні програми у сферах національної безпеки і оборони. Агентство передових обороонних дослідницьких проєктів (DARPA) в США. Держагенція передових дослідницьких проєктів (GARDA) в Україні.

ТЕМА 4. ДЕМОКРАТИЧНИЙ ЦИВІЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ В СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ. Теоретичні основи демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони. Організаційна модель демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони. «Американський» і «німецький» варіанти здійснення цивільного контролю над оборонною сферою. Системи цивільного контролю. Організація демократичного контролю над суб’єктами сектора безпеки у країнах-членах ЄС і НАТО. Становлення і розвиток системи демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони України. Наукове й аналітичне забезпечення цивільного контролю над сектором безпеки і оборони.

ТЕМА 5. НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА ПРОБЛЕМИ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ. Стратегія людського розвитку. Безпека людини як пріоритет в сфері національної безпеки. Захист конституційних прав людини та гарантування її особистої безпеки. Об’єкти національної безпеки держави. Функції держави та системи державних органів державної влади щодо

забезпечення гарантій реалізації прав та свобод людини та громадянина. Регіональний вимір людського розвитку та тенденції соціально-правової захищеності населення. Людський розвиток в Україні. Права меншини та права людини: державні гарантії реалізації. Міжнародні відносини. Діяльність органів національної безпеки щодо недопущення дискримінації та порушення прав людини та прав меншин. Стратегія національної безпеки.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2: Практичні питання реалізації політики безпеки та оборони

ТЕМА 6. ЕКОЛОГІЧНА ТА БІОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА. СИСТЕМА ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ.

Глобальні екологічні проблеми людства. Національні екологічні проблеми та критичні питання. Програма ООН з довкілля (ЮНЕП) та стратегії екологічного захисту. Екологічна або біосферна зброя як різновид геофізичної зброї. Зброя на нових фізичних принципах (ЗНФП: спрямованої енергії, лазерна, електромагнітна, зброя несмертельної дії, прискорювальна зброя, інфразвукова зброя, радіочастотна, анігіляційна, геофізична, сейсмічна, екологічна, кліматична, озонна). Національні стратегії екологічної безпеки. Безпекове середовище: біосфера, техносфера, інфосфера. Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року в Україні. Поняття біологічної безпеки. Стратегії біозахисту. Четверте покоління прав людини. Єдина державна система цивільного захисту та її складові.

ТЕМА 7. ЕКОНОМІЧНА, ЕНЕРГЕТИЧНА ТА ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА.

Складові економічної безпеки (макроекономічна, фінансова, зовнішньоекономічна, інвестиційна, соціальна, науково-технологічна, енергетична, демографічна, продовольча). Визначення гео економічних пріоритетів. Валютно-фінансові аспекти економічної дипломатії. Валютно-фінансові війни та проблеми фінансової стабільності. Проблема залучення іноземних інвестицій. Українська діаспора у світлі економічної глобалізації. Енергетична безпека. Енергетична залежність України та країн Європи. Цільова модель енергетичного балансу України 2020–2050 рр. Структура продовольчої безпеки. Визначення та класифікація загроз. Потенціал агропродовольчого сектора: значення в системі продовольчої безпеки.

ТЕМА 8. ІНФОРМАЦІЙНА ТА КІБЕР- БЕЗПЕКА.

Кіберзагрози та цифровий тероризм. Кіберзброя. Урядовий шпідіаж та неоторор. Кібербезпека: стратегії та державні гарантії. Забезпечення кібербезпеки провідними державами світу: висновки для України. Режими секретності та електронне урядування. Цифровізація та компоненти цифрового суверенітету. Моніторинг інформаційних циклів. Технологічні аспекти інформаційної війни. Е-демократія і медіакратія. Е-демократія та цифровий тоталітаризм. Неоліберальна тоталітарна культура та форми нового терору. Цифрова емансипація та неоліберальний культурний тоталітаризм. Маркетингові технології та усунення конфіденційності в політичних процесах. Культура спостереження та режими стеження в політичних процесах.

ТЕМА 9. ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНА ТА МІЖНАРОДНО-ПОЛІТИЧНА БЕЗПЕКА.

Зовнішні загрози та національна безпека. Поширення традиційних і формування нових глобальних ризиків та загроз (тероризм, наркотрафік, розповсюдження ЗМУ, піратство, торгівля людьми). Геополітичні та гео економічні чинники міжнародно-правової кризи. Гарантії безпеки Україні: Вашингтонська Хартія про стратегічне партнерство з США. Процес приєднання України до Євроатлантичної системи колективної безпеки. Співпраця України з Радою Європи у рамках роботи Групи Помпідю (група співробітництва у боротьбі проти зловживання і незаконного транспортування наркотиків) і GRECO (група держав з протидії корупції РЄ). Розвідка, контррозвідка, військова розвідка, зовнішня розвідка в Україні та в інших державах світу. Військово-політична безпека та професійна армія. Питання реформування оборонної сфери України (перехід до професійної армії, виконання Державної програми реформування та розвитку ЗСУ). Інтерпол. Міжнародне співробітництво в сфері боротьби з кримінальними організаціями та їх мережами. Реформування Внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України у світлі досвіду країн – членів НАТО.

ТЕМА 10. РЕГІОНАЛЬНІ ТА ГЛОБАЛЬНІ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ

Наднаціональні системи безпеки та форми співробітництва в сфері забезпечення безпеки та оборони. Статут ООН та Рада безпеки ООН. ОБСЄ та Гельсінський Заключний акт 1975 р. Інститути ОБСЄ. Центр запобігання конфліктам в Відні. Діалог з питань безпеки, контроль

над озброєннями, роззброєння і заходи зміцнення довіри й безпеки (CSBMs). Віденський документ (VDOC9). Форум безпекового співробітництва ОБСЄ (FSC). Концепція «взаємно підсилюючих інституцій» та групи швидкої експертної допомоги та співпраці (REACT). Інститут Верховного представника з питань спільної зовнішньої політики та політики безпеки ЄС. Операції з підтримки миру («Петерсберзькі місії»). Спільна зовнішня політика та політика безпеки (CFSP). Спільна європейська зовнішня та оборонна політика (CESDP). Західноєвропейський Союз (ЗЄС, 1954-2011). Концепція багатонаціональних об'єднаних оперативно-тактичних сил (БООТС). Європейська система безпеки і оборони (ESDI). Проекти PESCO. Співробітництво України з країнами-членами ЄС (СПБО). НАТО: політика відкритих дверей. Співпраця між НАТО і ЗЄС, НАТО і ЄС. Співробітництво України з регіональними та міжнародними організаціями в сфері забезпечення безпеки та оборони.

Перелік основної рекомендованої літератури

1. Власюк О. С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики : Вибр. наук. праці. К.: НІСД, 2016. 528 с.
2. Глобальна та національна безпека: підручник / авт. кол. : В. І. Абрамов, Г. П. Ситник, В. Ф. Смолянчук та ін. / за заг. ред. Г.П.Ситника. Київ : НАДУ, 2016. 784 с.
3. Демократичний цивільний контроль над сектором безпеки і оборони: теорія і практика : навчальний посібник / В. А. Ященко, В. Г. Пилипчук, П. П. Богуцький, О. Д. Довгань, І. М. Доронін, О. В. Петришин; за заг. ред. В. Г. Пилипчука; Науково-дослідний інститут інформатики і права НАПрН України. – Київ; Одеса : Фенікс, 2020. 224 с.
4. Довгань О.Д., Доронін І.М. Ескалація кіберзагроз національним інтересам України та правові аспекти кіберзахисту: моногр. / НАПрН України. Київ: АртЕк, 2017. 107 с.
5. Доронін І.М. Національна безпека України в інформаційну епоху: правові аспекти: моногр. Київ: ТОВ Видавничий дім «АртЕк», 2019. 434 с.
6. Євроатлантичний вектор України: національна доповідь / ред. кол. С. І. Пирожков, І. О. Кресіна, А. І. Кудряченко, Ю. С. Шемшученко та ін. Київ: Національна академія наук України, Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України 2019. 328 с.
7. Лісовський П. Контррозвідка. Квантова безпека та громадськість. К.: Кондор, 2020. 188 с.
8. Парахонський Б. О., Яворська Г. М. Онтологія війни і миру: безпека, стратегія, смисл : монографія. Київ : НІСД, 2019. 560 с.
9. Сектор безпеки і оборони України: стратегічне керівництво та військове управління: монографія / Саганюк Ф.В., Фролов В.С., Павленко В.І. та ін.; за ред. І. С. Руснака. К.: ЦЗ МО та ГШ ЗС України, 2018. С. 54-76.

Оцінювання

Навчальна дисципліна вивчається протягом одного семестру та складається з двох змістових модулів (ЗМ). По завершенню курсу здобувачі вищої освіти складають залік. Результати навчання оцінюються за 100-бальною системою. Лектор може здійснювати контрольні опитування здобувачів. Засоби діагностики якості вищої освіти *включають в себе:*

Поточний контроль: усний контроль: індивідуальне і фронтальне опитування, бесіда, захист рефератів, доповідь, оцінювання доповідей; письмовий контроль: оцінювання якості виконання самостійної роботи за темами;

Періодичний контроль: тестовий контроль: оцінювання контрольних робіт за змістовими модулями (тестування).

Підсумковий контроль: ЗАЛІК.

Критерії оцінювання

Вид роботи	Кількість балів
Поточний контроль:	
Опитування за питаннями відповідної теми на практичному занятті, участь здобувачів вищої освіти в обговоренні проблемних питань	від 0 до 5
Виконання ІНДЗ за однією із запропонованих тем (доповідь та демонстрація презентації)	від 0 до 5
Періодичний контроль:	

Опитування на занятті, участь в обговоренні проблемних питань	0	Здобувач є лише спостерігачем на практичному занятті; не виступає і не задає питань; дає неправильні відповіді на запитання, демонструє незадовільне знання понятійного апарату і джерел.
	1-3	Здобувач іноді бере участь в практичному занятті; іноді виступає; допускає помилки, відповідаючи на питання; пасивно працює на практичних заняттях; показує фрагментарні знання понятійного апарату і джерел.
	4-5	Здобувач бере активну участь у практичному занятті, в обговоренні проблемних питань, користується додатковою літературою; вміє сформулювати своє ставлення до проблеми; висловлює власні міркування, наводить доцільні приклади; здатний публічно представити матеріал.
Виконання рефератів; доповідь та демонстрація презентації	0	Не зараховуються реферати (доповіді) та презентації, виконані не самостійно або запозичені з мережі Інтернет.
	2	Доповідь та презентація самостійними, але актуальність не опрацьована, теоретичний аналіз дано описово, змістовний матеріал є формальним, висновки не конкретизовані (відсутні), тема не розкрита.
	3	Доповідь та презентація самостійні, оформлення відповідає вимогам із порушеннями, актуальність опрацьована, теоретичний аналіз містить неточності, але здобувач за допомогою викладача виправляється, висновки формальні, але тема цілком розкрита із незначними прогалинами.
	4	Доповідь та презентація самостійні, актуальність теми опрацьована із зазначенням невирішених раніше аспектів, теоретичний аналіз ґрунтовний, здобувач без допомоги викладача пояснює матеріал, висновки самостійні, але не оригінальні, тема формально розкрита, містить посилання на джерела.
	5	Доповідь та презентація самостійні, актуальність розкрита із зазначенням невирішених раніше аспектів, правильно визначені об'єкт і предмет; історико-теоретичний аналіз ґрунтовний, здобувач вільно презентує оригінальний матеріал; зміст презентації не перевантажений слайдами з текстовим матеріалом; у висновку – самостійні судження, підкріплені доказами; є посилання на джерела.
Контр. робота за модулями	0	Відповідь на запитання неправильна.
	15	В контрольній роботі за кожним змістовним модулем – по 15 питань. Кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал. Всього 15 балів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для заліку
90 – 100	A	Зараховано
85 – 89	B	
75 – 84	C	
70 – 74	D	
60 – 69	E	
35 – 59	FX	Не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Поточний та періодичний контроль										Підсумк-й контроль	Сума балів	
Змістовний модуль 1					Змістовний модуль 2					всього	залік	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	90		
2	2	2	4	2	2	4	2	2	2			
год	год	год	год	год	год	год	год	год	год			
5	5	5	10	5	5	10	5	5	5			
Контрольна робота №1 (15 балів)					Контрольна робота №2 (15 балів)					90	10	100

САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ.

форми	методи контролю	строки виконання завдань
Підготовка доповіді	Публічна доповідь	Студент виконує передбачену самостійну роботу за кожною темою практичного заняття, формує конспект виконання самостійної роботи, демонструє наявність конспекту з виконаними завданнями на практичних заняттях (поточний контроль). Студент обирає тему ІНДЗ (індивідуального науково-дослідного завдання), актуального для практичного заняття, готує доповідь та презентацію за цією темою на конкретну дату аудиторного заняття.
Підготовка мультимедійної презентації	Аудиторна демонстрація презентації	
Складання реферату	реферат	
Аналіз рекомендованої літератури, формування конспекту виконання самостійної роботи	конспект	

ПОЛІТИКА КУРСУ

Політика щодо дедлайнів та перескладання	Роботи, виконання і здача яких здійснюється з порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання заліку можливе із дозволу деканату за наявності поважних причин або за письмовою заявою (апеляцією) здобувача до декана.
Політика щодо академічної доброчесності:	Здобувачі повинні дотримуватися принципів академічної доброчесності, згідно Кодексу академічної доброчесності учасників освітнього процесу Одеського національного університету імені І. І. Мечникова URL: http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/acad-dobrochesnost.pdf . У разі порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності, робота оцінюється незадовільно та має бути виконана повторно. Викладач залишає за собою право змінити тему завдання.
Політика щодо відвідування та запізнень:	Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (воєнний стан, епідемії, хвороба, стажування та ін.) навчання може відбуватись дистанційно в онлайн формі за графіком, погодженим із викладачем. У разі відсутності здобувача на практичному занятті, він зобов'язаний відпрацювати пропущене заняття через усне опитування в позааудиторний час (час консультацій викладача) або шляхом написання реферату на тему, погоджену з викладачем. Невідпрацьовані заняття вважаються незданими і за них не нараховується оцінка в балах.
Мобільні пристрої	Дозволяється використання мобільних пристроїв на практичних заняттях за необхідності групової роботи у спеціальних Додатках.
Поведінка в аудиторії:	Здобувачі беруть участь у заняттях: опитуваннях, дискусіях під час практичних занять. Виконують завдання вчасно, відповідно до робочої програми. Здобувачі повинні дотримуватимуться правил поведінки в аудиторії на засадах взаємоповаги, взаємопідтримки та взаємодопомоги.